

Т. Г. Шевченко. Відомості про перебування поета в Санкт-Петербурзі

Мета: *продовжувати поглиблювати знання учнів про життєву долю Т.Г.Шевченка, зокрема про перебування в Санкт-Петербурзі; розвивати культуру зв'язного мовлення учнів, пам'ять, увагу, спостережливість, логічне мислення, вміння грамотно висловлювати власні думки; виділяти головне, суттєве з матеріалу, що вивчається; формувати кругозір, світогляд; виховувати почуття пошани до життєвого і творчого шляху Т. Шевченка.*

Тип уроку: *засвоєння знань і формування вмінь.*

Обладнання: *портрет Т. Г. Шевченка, ілюстрації І. Їжакевича до творів Т.Шевченка, репродукції картин Шевченка-художника, бібліо-течка творів Великого Кобзаря, презентація, фото сторінка.*

Перебіг уроку

I. Організаційний момент**II. Актуалізація опорних знань****III. Оголошення теми, мети уроку. Мотивація навчальної діяльності****IV. Основний зміст уроку****Життєвий і творчий шлях Т. Г. Шевченка**

Учитель. Нема в Україні більш шанованого імені, ніж ім'я Тараса Григоровича. На оновленій нашій землі вічно житиме в народі пам'ять про Великого Кобзаря, геніального сина України, поборника святої правди.

Усе життя і творчість поета від народження і до смерті пронизане любов'ю до України.

Учень

Ми чуємо тебе, Кобзарю, крізь століття,

І голос твій нам душу окриля.

Встає в новій красі, забувши лихоліття,

Твоя, Тарасе, звільнена земля.

У росяні вінки заплетені суцвіття

До ніг тобі, титане, кладемо.

Ми чуємо тебе, Кобзарю, крізь століття,

Тебе своїм сучасником звемо.

Інсценізація уривка «Тарас і мати»

–Матусю, а правда, що небо на залізних стовпах тримається?

–Так, синочку, правда.

–А чому так багато зірок на небі?

–Це, коли людина на світ приходить, Бог свічку запалює, і горить та свічка, поки людина не помре. А як помре, свічка гасне, зірочка падає. Бачив?

–Бачив, матусю, бачив... Матусечко, а чому одні зірочки ясні, великі, а інші ледь видно?

–Бо коли людина зла, заздрісна, скупа, Ті свічка ледь-ледь тліє. А коли добра, любить людей, робить їм добро, тоді свічечка такої людини світить ясно, і світло це далеко видно.

–Матусю, я буду добрим. Я хочу, щоб моя свічечка світила найясніше.

—Старайся, мій хлопчику...

Учитель. Народився майбутній поет в селі Моринцях Звенигородського повіту (нині Черкаська область) в сім'ї селянина-кріпака. Через два роки родина переїхала до села Кирилівка.

Ріс Тарас розумною, допитливою дитиною, хотів усе знати. Наслухавшись розповідей про залізні стовпи, які нібито підпирають небо, він загорівся ба-жанням подивитися на них і пішов їх шукати.

Перші скупі знання він отримав з церковнослов'янських релігійних книг у школі сільського дяка, а разом з ними і суворі покарання та знущання вчителя.

У дев'ять років малий Тарас залишився без матері. Життя в сім'ї стало нестерпним, коли батько одружився з удовою, яка мала трьох своїх дітей. Хлопчик змушений був терпіти знущання лихої мачухи. В одинадцять років став Тарас круглим сиротою. Після батькової смерті почалося повеніряння хлопця по чужих людях.

Тарасик читає вірш «Мені 13 минало»

Мені тринадцятий минало.
Я пас ягнята за селом.
Чи то так сонечко сіяло,
Чи так мені чого було?
Мені так любо, любо стало,
Неначе в Бога.....
Уже покликали до паю,
А я собі у бур 'яні
Молюся Богу... І не знаю,
Чого маленькому мені
Тоді так приязно молилось,
Чого так весело було?
Господнє небо, і село,
Ягня, здається, веселилось!
І сонце гріло, не пекло!
Та недовго сонце гріло,
Недовго молилось...
Запекло, почервоніло
І рай запалило.
Мов прокинувся, дивлюся:
Село почорніло,
Боже небо голубеє
І те помарніло.
Поглянув я на ягнята -
Не мої ягнята!
Обернувся я на хати -
Дема в мене хати!
Не дав мені Бог нічого!..
І хлину сльози,
Тяжкі сльози!

Учитель:

А дівчина
При самій дорозі
Недалеко коло мене
Плоскінь вибирала
Та й почувла, що я плачу,
Прийшла, привітала,
Утирала мої сльози
І поцілувала.....

Інсценізація «Тарас і Оксана»

Оксана: Чом же плачеш, ти! Ох, дурненький Тарасе! Давай, я сльози витру. Не сумуй, Тарасику, адже, кажуть, найкраще від усіх ти читаєш, найкраще за всіх співаєш, ще й, кажуть, малюєш. От виростеш і будеш малярем.

Тарас: Еге ж, малярем.

Оксана: А розмалюєш нашу хату?

Тарас: Атож. Усі кажуть, що я ледащо і ні на що не здатний. Ні, я не ледащо. Я буду таким малярем.

Оксана: Авжеж, будеш!

Учитель. Змалку в обдарованій від природи дитині прокинувся талант художника. Це було незвичайне дитяче захоплення... Вугіллям, крейдою чи олівцем він малював скрізь, де тільки міг: і на стінах, і на дверях, на папері. Прагнення навчитися малювати водило хлопчика від села до села у пошуках учителя. Був він за «школяра-попихача», тобто наймита, в обов'язки якого входило рубати дрова, носити школярам воду; терпів знущання вічно п'яного дядя. Після декількох років поневірянь він стає слугою пана П. Енгельгардта, який робить його козачком. Однак любов до малювання не покидає Тараса.

Одного разу пан із панею поїхали на бал. Скориставшись їхньою відсутністю, хлопець засвітив свічку і став перемальовувати портрет козака Пла-това, на чому був спійманий і жорстоко побитий. Але ця подія не пройшла безслідно: пан захотів мати власного художника і віддав свого «козачка» на чотири роки до живописця В. Ширяєва. Стверджують, що саме тоді Тарас почав складати і свої перші поезії. З того часу Шевченко-художник і Шевченко-поет йшли поруч тернистими стежками життя.

Поступово Тарас знайомиться з талановитими митцями – І. Сошенком, К. Брюлловим, В. Жуковським та іншими. Друзі вирішили визволити його з кріпацтва. Для цього вони розіграли в лотерею портрет В. Жуковського, написаний К. Брюлловим, і за 2500 крб. викупили Тараса у поміщика.

Неабияку роль у становленні молодого художника відіграла Петербурзька академія мистецтв, де він здобув освіту, ще більше зблизився зі справжніми майстрами пензля, став відомим художником.

Рано залишившись сиротою, Тарас Григорович на все життя зберіг любов до дітей. За спогадами сучасників, він частував малят гостинцями, віддаючи іноді за це останні гроші, дарував їм іграшки, книжечки. Своє сердечне ставлення до дітей висловив у багатьох поетичних творах. Поезії «Зацвіла в долині червона калина», «Тече вода з-під явора», «Мені тринадцятий ми-нало», «Зоря моя вечірняя», «Садок вишневий коло хати» та інші входять у дитячі душі змалку.

Не дивно, що своєю простотою, прозорістю поезії Шевченка привернули увагу багатьох композиторів (К. Стеценка, С. Людкевича. Я. Степового та інших). Лише М. Лисенко присвятив творчості поета понад 50 композицій, а пісні на слова Тараса Григоровича «Садок вишневий коло хати», «Зоре моя вечірняя», «Тече вода з-під явора» та інші стали воістину народними.

У 1840 році побачила світ збірка поезій Шевченка «Кобзар», за яку про-звали поета в народі незламним Кобзарем.

Минуло понад сто п'ятдесят років з часу написання «Заповіту» Тараса Шевченка. Відомо, що написаний він був у гостинному будинку Л.Козачковського в Переяславі у незвичайний за своєю святістю день — на Різдво Христове, а сам поет в цей час був тяжко хворий. Мабуть, ці обставини в по-єднанні з волелюбною натурою Шевченка спричинили те, що твір став відомим у всьому світі, а для нашого народу — своєрід-

ним поетичним дороговказом у боротьбі за своє визволення.

У квітні 1847 року за участь у таємній політичній організації – Кирило-Мефодіївському товаристві – Шевченка було заарештовано і заслано рядовим солдатом у далекі оренбурзькі степи із заборонаю писати й малювати. Однак поет не скорився долі. Незважаючи на заборону, він продовжує і писати, і малювати, а девізом свого життя проголосив такі слова: «Караюсь, мучуся, але не каюсь...». Понад десять років томився Т. Шевченко в неволі. У неймовірно тяжких умовах, крадькома, він писав поезію, що увійшли до «захалявних книжечок», створив понад 400 малюнків, виконаних олівцем, акварельними фарбами.

На півострові Мангишлак, у колишньому Новопетрівському укріпленні, знаходиться сад, закладений поетом, який згодом оголошено Заповідником Т. Г. Шевченка. Зсланий царем Миколою до безводного казахського степу, Тарас Григорович сім років трудився над тим, щоб серед пісків виплекати оазис, який би дарував людям радість. На знак великої поваги і пошани до Кобзаря мешканці півострова дбайливо доглядають вирощений ним сад.

Одним із найкращих дарунків для дітей серед небагатьох прижиттєвих видань Т. Шевченка була остання його книжка – «Букварь южно-русский» (1861) – посібник для початкового навчання. «Буквар» було видано тиражем 10 тис. примірників, ціною 3 копійки кожний. Обсяг підручника – 24 сторінки. Зібрані кошти передавалися на користь недільних шкіл.

«Буквар» Т. Г. Шевченка – перший підручник для навчання грамоти в школах України, написаний літературною мовою. Вдало підібраний різножанровий матеріал давав можливість учням вивчати звуки і букви, сполучати їх у склади; читати цілі слова і зв'язані тексти, вчитися каліграфічно писати, коротко знайомив з історичним минулим нашого народу, зразками усної народної творчості (загадками, прислів'ями, приказками тощо).

Сторінка «Лічба» містила необхідний для навчання математики в початковій школі матеріал. Аналізуючи його, можна стверджувати, що автор підручника знав прогресивні методи і прийоми навчання математики учнів початкових класів і дотримувався їх (відомо, що до заслання Т. Шевченко мав намір стати учителем малювання в Київському університеті, але здійснитися мрії не судилося, оскільки життя готувало великі випробування – десяти-річну солдатську каторгу).

Услід за «Букварем» письменник мріяв написати ряд підручників для початкової школи, однак передчасна смерть не дала йому здійснити свої задуми. Помер поет у своїй кімнаті-майстерні в Академії мистецтв 10 березня 1861 року. Похований він був спочатку на Смоленському кладовищі у Санкт-Петербурзі. У травні того ж року прах Шевченка перевезено на Україну і поховано на Чернечій (нині Тарасовій) горі біля Канева.

Учениця читає «Заповіт»

Перегляд презентації «Життєвий і творчий шлях поета» (дод.)

Т. Шевченко в Санкт-Петербурзі

Нарешті в серпні 1857 року Шевченка відпустили, і він три дні і три ночі плыв на рибальському човні через Каспій, а з Астрахані до Нижнього Новгорода — на пароплаві. Цілий місяць поет милувався привольним пейзажем, багато читав, вів щоденник. Радісне почуття волі переповнює все єство вчора-рашнього солдата-каторжника.

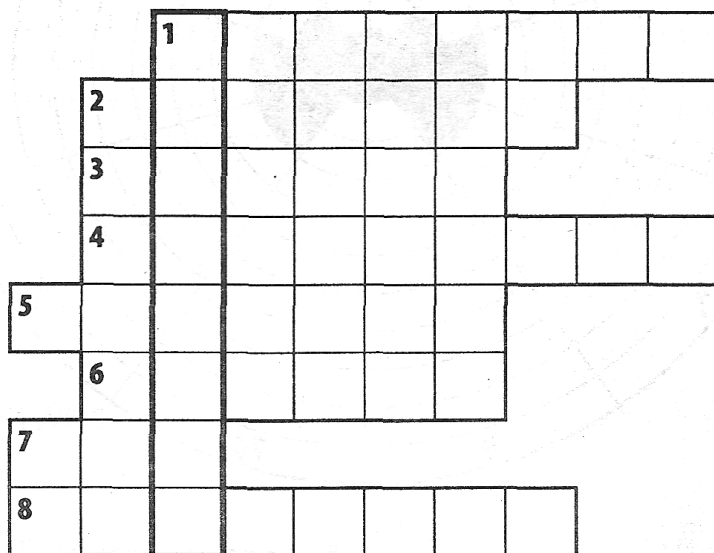
Прибувши до Нижнього Новгорода, Т. Шевченко сподівався через кілька днів бути в Петербурзі....

Повернення Шевченка до Петербурга вітали всі прогресивні сили країни. Оповитий ореолом борця-мученика, поет викликав, особливо у моло-

для нього влаштовані прийоми, що це обридло: не любив Шевченко бенкетувань та величання. Зате любив працювати. У незручній квартирі з одним вікном, столиком і двома простими стільцями він ґрунтовно займався гравіруванням, за що згодом йому присвоєно звання академіка. Вечорами часто відвідував оперний і драматичний театри, концертні зали. Саме тоді поет познайомився і подружився з Айрою Олдріджем та Марком Вовчком.

У той час у Петербурзі з різних причин опинилося чимало видатних діячів української культури — письменників, художників, композиторів. Серед них — П. Куліш і Марко Вовчок, М. Костомаров, С. Гулак-Артемівський, Я. Кухаренко, М. Остроградський та інші. Так у столиці Російської імперії утворилася українська громада — колонія, з більшістю членів якої Шевченко близько спілкувався, у товаристві яких знаходив розраду, бо мова, звичаї, одяг, страви, а головне — дух літературно-мистецьких зустрічей створювали атмосферу України. «Його знали й любили, — пригадує сучасник. — Всі старалися висловити йому свою прихильність і любов. Шевченко в той час був у Петербурзі найпопулярнішою людиною.

Розгадування кросворду

1. Відомий український кобзар. 2. Вірш, що починається словами: «Як умру, то поховайте». 3. Скульптурне зображення людської фігури на весь зріст. 4. Місто, де Т. Г. Шевченко навчався в Академії мистецтв. 5. Село, де народився Тарас. 6. Майстер живописних справ, у якого Тарас вчився малювати. 7. Вірш, що починається словами: «На панщині пшеницю жала». 8. Художник, автор картини «Тарас-пастух».

Якщо правильно впишете слова в горизонтальні рядки, то у вертикальному рядку (він позначений жирними лініями) ви прочитаєте ім'я старшої сестри Т. Г. Шевченка.

(1. Кушнерик. 2. «Заповіт». 3. Статуя. 4. Петербург. 5. Моринці. 6. Ширяєв. 7. «Сон». 8. Їжакевич.)

V. Оголошення результатів навчальної діяльності учнів

VI. Домашнє завдання

Підготувати малюнки за темою «Минувшина у творах Кобзаря», прочитати матеріал з підручника, скласти кросворд, вікторину (життя і творчість Кобзаря).